

Originality. *The methodical basis and the scientific level of the teacher of primary school, which is important for the formation of creative thinking of elementary school pupils, are determined.*

Conclusion. *Creativity is the important feature of every modern person. The development of this feature happens step by step, starting in preschool age. Creative qualities are natural potential, that have to be developed systematically, that is, to create appropriate conditions for their development and to provide practical activities that will be directly related to the life of the child and direct his thinking to create something original but necessary to the society.*

One of the ways of solving the problem of developing creative thinking is the application of creative games and exercises in the educational process, as they contribute to a profound adoption of the material, the development of each student. The question towards the system of introduction of modern methods that will contribute to the development of students' creativity, without detaching them from intellectual enrichment of knowledge, requires further study.

Key words: *creative thinking; creative personality; creative studying; abilities; primary school; primary school students; the process of studying; methods.*

*Одержано редакцією 15.01.2018
Прийнято до публікації 19.01.2018*

УДК 371.315 (045)

ШПАК Валентина Павлівна,
доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри початкової освіти, Черкаський
національний університет імені Богдана
Хмельницького, Україна
e-mail: shpakvalentina64@gmail.com

ТЕНДЕНЦІЇ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН

Анотація. *Проаналізовано методологічні позиції вчених щодо впровадження інтегрованого навчання в початковій школі. Показано переваги і недоліки інтеграції в початковій освіті. Акцентовано увагу на рівнях і видах інтеграції. З'ясовано, що психологічним підґрунтям інтеграції навчання в початковій школі слугують локальні, окремосистемні, внутрішньосистемні та міжсистемні асоціації. Наголошено на тому, що формування в молодших школярів умінь і навичок читання, письма і рахунку потребує попредметного засвоєння.*

Ключові слова: *інтегроване навчання; види інтеграції; рівні інтеграції; початкова школа; початкова освіта; молодші школярі; міжпредметні зв'язки; тенденції.*

Постановка проблеми. Реформаційні процеси, що нині відбуваються в початковій освіті, породжують цілу низку наукових дискусій, зокрема, щодо необхідності й доцільності впровадження інтегрованого навчання. Як зазначається в Концепції «Нова українська школа: простір освітніх можливостей», «у реальному світі немає мононаукових процесів – кожен пов'язаний із різними науками. Аби діти розуміли взаємозв'язки й мали цілісну картинку світу, у початковій школі пропонується інтегрувати (тобто об'єднати) предмети. Це означає, що, наприклад, рослини вивчатимуть не тільки з точки зору ботаніки, а й додаватимуть до цієї теми знання з географії, екології, математики, хімії, мови й літератури [1, с. 10].

У той самий час, у педагогічній теорії та практиці початкової освіти відсутнє однозначне ставлення до співвідношення понять «інтегроване навчання» і

«міжпредметні зв'язки», що не лише спричиняє наукові дискусії, але й породжує певні утруднення в організації освітнього процесу в початковій школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В основу інтегрованого навчання покладено детально описану відомим американським ученим Ральфом Тайлером (Ralph Tyler) інтеграцію предметних областей як «горизонтальні відносини навчальних програм», що є важливими для організації шкільного навчання. Цьому висновку передувала тривала науково-дослідницька робота вченого з упровадження восьмирічної програми навчання для учнів у 30 середніх шкіл у 30-х роках збіглого століття. Саме тоді ним і було встановлено, що учні добре навчаються в тих закладах освіти, що наповнюють навчальний план не лише окремими предметами, але й інтегрованими курсами з вивчення загальних тем, які пов'язані з навчальними дисциплінами.

Відомий розробник знаменитої Таксономії навчальних цілей (Taxonomy of Educational Objectives) Бенджамін Блум також пропагував втілення «інтегративних зв'язків» у навчальних планах для узгодження міжпредметних галузей. Схожі теоретичні основи продовжували розвивати й інші педагоги, зокрема, Сьюзен Ковалік (Susan Kovalik), яка об'єднала відому на той час інформацію про роботу мозку і власний досвід викладання. Наслідком цього стала популярна модель Інтегрованої науки в навчанні (Integrated Science of Learning model) і проект навчального плану.

У 1997 р. Сандрою Матісон і Мелісою Фрімен у праці «Логіка міждисциплінарних досліджень» запропоновано комплексний огляд досліджень проблеми інтегрованого навчання. Учені дійшли до висновку, що інтегроване навчання необхідне для набуття молодшими школярами таких важливих життєвих навичок, як уміння працювати в команді й розв'язувати проблеми.

Серед сучасних дослідників окресленої проблеми найбільш відомі праці Т. Браже, О. Гільзової, М. Масол, О. Савченко, Н. Сердюкової, О. Сухаревської, В. Фоменка [5, с. 4]. Нині в Україні виокремилася ціла низка наукових напрямів розроблення теоретичних основ інтеграції, провідними з яких є: методологічне обґрунтування проблем інтеграції (С. Гончаренко, Ю. Мальований, О. Сергєєв); визначення структури інтегрованих знань (Т. Усатенко); дослідження системологічних аспектів інтеграції (О. Джулик, Є. Яворський); інтегративні процеси в освіті (І. Богданова); розроблення шляхів упровадження інтеграції в освітній процес (Л. Вичорова, Т. Горзій, О. Проказа, Є. Романенко); інтеграція елементів контролю в модульному навчанні (Л. Джулай); інтеграція теоретичних і виробничих аспектів навчання (Т. Якимович); ймовірно-статистичні аспекти інтеграції (В. Якиляшек); інтеграція у ступеневій освіті (Ю. Жидецький); взаємозв'язки інтеграції та диференціації (В. Моргун); психологічні аспекти інтеграції (Т. Яценко); формування системи знань в контексті дидактичної інтегративної (І. Козловська) [там само, с. 6].

Метою статті є характеристика тенденцій інтегрованого навчання учнів початкової школи в контексті реформаційних змін.

Виклад основного матеріалу. У загальнонауковому аспекті відомо, що «інтеграція» у більшості наукових праць інтерпретується як процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знання, який проявляється через єдність із протилежним йому процесом розподілу, тобто диференціації [5, с. 4]. У Великому тлумачному словнику інтеграція розкривається як «доцільне об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи». Виходячи з методологічних позицій системного підходу дане поняття визначається також як процес взаємодії двох або більше систем із метою створення нової, яка набуває нових властивостей завдяки зміні властивостей і зв'язків її елементів. Не випадково американським педагогом Дж. Гіббонсом свого часу висловлена думка про те, що інтеграція передбачає поєднання частини систем так, щоб результат об'єднання в сумі перевершував їх значення до взаємодії.

Натомість Н. Антонов розглядає поняття «інтеграція» у загальнонауковому аспекті і протиставляє його іншому поняттю – «диференціації», знову ж таки наголошуючи на елементах системності: «це процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знання, який проявляється через єдність із протилежним йому процесом розчленування, розмежування, диференціації» [7].

Дещо схожу думку висловлює Н. Костюк і наголошує, що інтеграція представляє собою «процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, у результаті якої формується інтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, у структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів» [7]. На процесуальності та результативності інтеграції акцентує увагу також І. Козловська і зазначає, що «інтеграція представляє собою процес і результат створення нерозривно зв'язаного, єдиного» [там само].

На підставі сказаного правомірним є твердження, що інтеграція – це процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей і взаємозв'язків між оновленими елементами системи. Таке сприйняття інтеграції в межах системного підходу цілком правомірно відображається на її проекції у сферу початкової освіти.

У науково-педагогічній літературі поширеним також є твердження, що інтегроване навчання (адаптовано з «Natural Curiosity: A Resource for Teachers» University of Toronto OISE) – це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході. При цьому освіта розглядається через призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни. У такий спосіб предметні межі поступово стираються, а вчителі заохочують учнів установлювати зв'язок між дисциплінами і спиратися на отримані знання й навички відразу з кількох предметних областей.

Ми погоджуємося з тим, що учням початкової школи потрібні відкриті можливості для інтеграції знань і навичок із різних дисциплін та критичне оцінювання того, як ці частини взаємодіють [6]. Це супроводжується зростанням мотивації до навчання й навчальних досягнень, а відносини учнів і вчителів поступово набувають партнерського характеру, оскільки ці суб'єкти освітнього процесу мають спільну мету і разом відкривають світ, що швидко розширюється і змінюється.

Нині інтегроване навчання вважається досить звичним для багатьох країн світу, де перевага надається прагматичному підходу до організації освітнього процесу. Особливо така тенденція характерна для США, де в дев'ятому класі учні вже аналізують різноманітні графіки, шукають тенденції в харчових звичках і моделях охорони здоров'я американців. У процесі вивчення соціальних дисциплін ті самі учні проводять польові дослідження, порівнюють вибір свіжих продуктів у місцевих бакалійних магазинах, розробляють рекламні кампанії, що спрямовані на мотивування покращити харчування серед малозабезпеченого населення, де діабет вражає багато сімей [3].

Як бачимо, сучасні науковці акцентують увагу на перевагах інтегрованого навчання учнів початкової школи, зокрема, таких:

- підвищення розуміння, засвоєння й застосування загальних понять;
- розуміння глобальних взаємозв'язків у світі, багатьох поглядів і цінностей;
- підвищена здатність приймати рішення, критично і творчо мислити, синтезувати знання за межами дисциплін;
- розширення здатності виявляти, оцінювати і передавати важливу інформацію, що необхідна для вирішення нових завдань;
- сприяння кращому ставленню учня до себе як громадянина.

Вивчення практики початкового навчання свідчить про те, що вченими протягом останніх років зроблено чимало нових спроб щодо забезпечення інтеграції навчальних предметів для молодших школярів. Найчастіше вчителі-практики намагаються поєднати дисципліни гуманітарного циклу (рідна мова – літературне читання – народознавство, рідна мова – літературне читання – музика, рідна мова – літературне читання – образотворче мистецтво), рідше гуманітарного і природничого (літературне читання – природознавство – образотворче мистецтво – літературне читання – природознавство – трудове навчання). Найкраще інтегруються такі предмети, як українська мова і літературне читання, математика і технологія, «Я у світі», українська мова і образотворче мистецтво, математика і «Я у світі».

Проте, як свідчить проведений нами аналіз публікацій із проблеми організації інтегрованого навчання в початковій школі, у спробах деяких дослідників створити інтегровані курси для молодших школярів часто ігнорується одне з основних завдань початкової освіти – формування в учнів надзвичайно важливих для наступної навчальної діяльності вмінь: читання, письма і рахунку, що, як доведено багаторічною практикою, потребує попредметного засвоєння. Хоча процес інтегрування в цей період і можливий, однак психологи застерігають, що здійснювати його слід дуже обережно, ураховуючи особливості розумової діяльності й пізнавальних психічних процесів у молодшому шкільному віці.

Наприклад, відомі дослідники процесів дитячого мислення (Л. Айдарова, Ю. Гільбух, М. Жинкін, Л. Занков, Ю. Самарін, О. Скрипченко та ін.) вважають, що психологічним обґрунтуванням можливостей інтеграції навчання в початковій школі можуть слугувати результати досліджень асоціативного мислення учнів, головним з яких є висновок про те, що будь-які знання є системою асоціацій. При цьому в психології виділяються чотири види таких асоціацій: локальні, окремосистемні, внутрішньосистемні та міжсистемні.

Так, вважається, що найбільш простим нервовим зв'язком, який утворює елементарні знання про предмет чи явище, є локальна асоціація. Цей зв'язок відносно ізольований, оскільки він не співвідноситься з іншими знаннями і тому може забезпечити лише елементарну розумову діяльність учнів початкової школи. Натомість окремосистемні асоціації – це найпростіші, але вже системні асоціації. Вони виникають на основі вивчення молодшими школярами якихось окремих предметів чи явищ, пізнання яких супроводжується відбором нових фактів і ознак, порівнянням їх із засвоєними раніше. У такий спосіб здійснюється найпростіше узагальнення знань, але здобуті знання ще не співвідносяться з суміжними. На цьому рівні виникає аналітико-синтетична діяльність дітей.

Внутрішньосистемні асоціації забезпечують усвідомлення молодшими школярами цілісних систем знань. У межах навчального предмета відбувається широке застосування знань оскільки внутрішньосистемні асоціації відображають причинно-наслідкові, часові, просторові, кількісні та інші зв'язки. Формування міжсистемних асоціацій дозволяє застосовувати знання з різних навчальних предметів, підпорядковувати їх процесу всебічного глибокого пізнання предмета чи явища. На рівні цих асоціацій виникають загальні поняття. Уміння виявляти міжпредметні зв'язки є показником вищого рівня розумової діяльності молодших школярів.

Психологи стверджують, що дітям молодшого шкільного віку притаманні два перших види асоціацій – локальна й окремосистемна, тому слухним є висновок Н. Светловської про те, що нормою для початкових класів є елементи інтегрування в межах навчального предмета, а не інтегровані курси. Такий процес у педагогіці та методиках початкового навчання традиційно називається застосуванням внутрішніх і міжпредметних зв'язків у навчанні, що певною метою виступає передумовою інтегрованого навчання, але аж ніяк не власне інтеграцією. Тому Н. Светловська радить стосовно початкової школи послуговуватися не терміном «інтеграція», а іншим – «елементи інтегрованого навчання» [2].

Нині вже стало звичним, що інтеграція сучасного наукового знання як одна з найважливіших тенденцій розвитку педагогічної науки отримала належне відображення у практиці початкової освіти. При цьому продуктивним напрямом модернізації змісту початкової освіти стає застосування інтегративного підходу на різних рівнях – тематичному, блочному, міжпредметному. Методичним підґрунтям до такої інтеграції слугує те, що вона дозволяє більш широко і різнобічно засвоювати ті поняття і явища, які мають об'єктивні міжгалузеві зв'язки, формувати системне мислення, задовольняти пізнавальні потреби молодших школярів, більш економно використовувати навчальний час.

Дедалі більше інтеграція перетворюється на важливу умову сучасної науки і розвитку цивілізації в цілому, оскільки нинішня стадія формування в учнів початкової школи наукового мислення характеризується прагненням розглядати не окремі об'єкти чи явища життя ізольовано, а в їх поєднанні. Тому інтеграція як вимога об'єднання в ціле певних елементів наукового знання вважається необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого можливо створити в учнів початкової школи цілісну картину світу.

У той самий час виникає суперечність, згідно з якою інтеграція змісту навчальних предметів ще не забезпечує предметної системи їх вивчення, а виступає важливим засобом її вдосконалення, подолання недоліків, поглибленого засвоєння знань з урахуванням взаємозалежності навчальних предметів Державного стандарту початкової освіти. Такий підхід до подолання виявленої суперечності потребує забезпечення оптимального поєднання в початковій освіті диференціації та інтеграції [4].

Виходячи зі сказаного вище, учителям початкової школи слід дбати про необхідність установаження інтегративних зв'язків в освітньому процесі на міжпредметному рівні, рівні дидактичного синтезу або цілісному рівні (за В. Аберганом). Натомість дослідники В. Коложвари і Л. Сеченикова виділяють чотири рівні інтеграції: 1) інтенсифікація пізнавального інтересу і процесу вироблення загальнонавчальних умінь на матеріалі інтегрованого курсу; 2) об'єднання понятійно-інформаційної сфери навчальних предметів; 3) порівняльно-узагальнювальне вивчення навчального матеріалу; 4) самостійне зіставлення фактів, установаження зв'язків і закономірностей між явищами і подіями, застосування спільно вироблених навчальних умінь.

Крім рівнів інтеграції В. Фоменко, А. Католиків і В. Кошмина виокремлюють горизонтальне і вертикальне інтегрування. Під горизонтальним інтегруванням вчені розуміють найбільш поширений спосіб об'єднання подібного змісту ряду навчальних предметів. Під вертикальним інтегруванням вони розуміють об'єднання такого навчального матеріалу, який повторюється впродовж усього терміну навчання, об'єднання на різному рівні складності або об'єднання в межах певної теми [5, с. 23–24].

Таким чином можна зробити **висновок**, що змістові й цілеспрямовані інтегровані уроки вносять у звичну структуру початкової освіти новизну й оригінальність, оскільки мають певні переваги: підвищують мотивацію, формують у молодших школярів пізнавальний інтерес; сприяють формуванню в них цілісної наукової картини світу завдяки всебічному теоретичному і прикладному розгляду предмета чи явища з декількох сторін; сприяють розвитку усного і писемного мовлення, допомагають глибше зрозуміти лексико-семантичне значення слів; дозволяють розвинути творчі вміння й навички; забезпечують систематизацію наукового знання; значно більше, ніж стандартні форми організації навчання сприяють розвитку естетичного сприйняття, пізнавальних психічних процесів учнів початкової школи; на ґрунті інформативної ємності сприяють збільшенню темпу виконуваних навчальних дій, дозволяють включати кожного молодшого школяра в активну навчально-пізнавальну роботу, виявляти творчий підхід до виконання поставленого навчального завдання. Однак ігнорувати попредметне формування пріоритетних умінь і навичок письма, читання й рахунку вчителям початкової школи не варто.

Оскільки проведено дослідження проблеми застосування інтегрованого підходу в практиці початкового навчання не обмежується викладеною інформацією, подальшу перспективу її розроблення ми вбачаємо в проведенні компаративного аналізу інтеграції в навчання зі встановленням міжпредметних зв'язків.

Список використаних джерел

1. Концепція нової української школи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>
2. Попова О. Інтегроване навчання в початковій школі / О. Попова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/3218>
3. Дьоміна Інна. Інтегроване навчання як освітній пазл. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nus.org.ua/view/integrovane-navchannya-yak-osvitnij-pazl/>
4. Ковальова В. І. Інтеграція навчального процесу як чинник розвитку пізнавальної активності учнів / В. І. Ковальова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/8032/
5. Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів : матеріали Інтернет-семінару / уклад. Л. Н. Добровольська, В. О. Чорновіл. – Черкаси : Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. – 183 с.
6. Інтеграція знань з предметів природничо-математичного циклу : проблеми та шляхи їх вирішення : збірник матеріалів Інтернет-семінару / упор. О. І. Замулко. – Черкаси : Черкаський ІППОП, 2012. – 88 с.
7. Інтеграція та інтегроване навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nus.org.ua/articles/integrovane-navchannya-tematichnij-i-diyalnisnij-pidhody-chastyna-1/>
8. Сокурєнко О. О. Інтеграція змісту початкової освіти як умова формування світорозуміння молодших школярів / О. О. Сокурєнко // Гуманітарні науки. – 2010. – № 2. – С. 107–111.
9. Зюзюкіна Н. В. Реалізація інтегрованого підходу за допомогою групових форм роботи в початковій освіті / Н. В. Зюзюкіна // Початкове навчання та виховання. – 2011. – № 29. – С. 2–9.
10. Косовська М. Інтеграція багатокomпонентного змісту початкової освіти в умовах реалізації нових освітніх програм / М. Косовська // Початкова школа. – 2013. – № 11. – С. 11–13.

References

1. *Concept of a new Ukrainian school*. Retrieved from <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html> (in Ukr.)
2. Popova, O. *Integrated study at primary school*. Retrieved from <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/3218> (in Ukr.)
3. D'omina, I. *Integrated learning as an educational puzzle*. Retrieved from <http://nus.org.ua/view/integrovane-navchannya-yak-osvitnij-pazl/> (in Ukr.)
4. Koval'ova, V. I. *Integration of the educational process as a factor in the development of cognitive activity of students*. Retrieved from http://osvita.ua/school/lessons_summary/initial/8032/ (in Ukr.)
5. *Integration of educational subjects in elementary school as an effective form of education for junior pupils: materials of the Internet seminar / Dobrovolskaya, L. N., & Chornovil, V. O.* (2017). Cherkasy: Publishing House of the Cherkasy Regional Institute of Postgraduate Education (in Ukr.)
6. *Integration of knowledge on subjects of the natural-mathematical cycle: problems and ways of their solution: a collection of materials of the Internet seminar / Zamulko, O. I.* (2012). Cherkasy: Publishing House of the Cherkasy Regional Institute of Postgraduate Education (in Ukr.)
7. *Integration and integrated study*. Retrieved from <http://nus.org.ua/articles/integrovane-navchannya-tematichnij-i-diyalnisnij-pidhody-chastyna-1/> (in Ukr.)
8. Sokurenko, O. O. (2010). Integration of the content of elementary education as a condition for the formation of a worldview of junior pupils. *Humanitarni nauky (Humanities)*, 2, 107–111 (in Ukr.)
9. Zuzukina, N. V. (2011). Implementation of the integrated approach with the help of group forms of work in elementary education. *Pochatkove navchannya ta vykhovannya (Elementary education and upbringing)*, 29, 2–9 (in Ukr.)
10. Kosovs'ka, M. (2013). Integration of multicomponent content of elementary education in the conditions of implementation of new educational programs. *Pochatkova shkola (Primary school)*, 11, 11–13 (in Ukr.)

Abstract. *SHPAK Valentina Pavlivna. Trends in integrated education for elementary school students in the context of reformed change.*

Introduction. *The reform processes taking place in primary education generate a number of scientific discussions, in particular, on the need for integrated training. At the same time, both in pedagogical theory and in the practice of elementary education, there is no unequivocal relation to the relation between the concepts of «inter-disciplinary learning» and «interdisciplinary communication», which not only results in scientific discussions, but also raises some difficulties in organizing the educational process in elementary school.*

The purpose of the article is to characterize the trends of integrated learning of elementary school students in the context of reformed change.

Methods. *Analysis of psychological and pedagogical literature; conclusion and systematization of theoretical data, pedagogical experience; pedagogical observations, personal pedagogical experience; interviews with pupils.*

Results. *The methodological positions of scientists concerning introduction of integrated training in elementary school are analyzed. The advantages and disadvantages of integration in elementary education are shown. Attention is focused on the levels and types of integration. It is revealed that local, separate system, intersystem and inter-system associations are the psychological basis for the integration of studies in elementary school.*

Originality. *It is emphasized that formation in the younger pupils of skills and abilities of reading, writing and account requires subject-based assimilation.*

Conclusion. *Meaningful and purposeful integrated lessons add to the usual structure of elementary education novelty and originality, since they have certain advantages.*

Key words: *integrated training; types of integration; levels of integration; Elementary School; primary education; junior schoolchildren; interpersonal relations; trends.*

*Одержано редакцією 15.01.2018
Прийнято до публікації 22.01.2018*

УДК 371.124:80 (045)

ЯЦИНА Світлана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, викладач
кафедри початкової освіти, Черкаський
національний університет імені Богдана
Хмельницького, Україна
e-mail: svt.yatsina@gmail.com

ПОГЛЯДИ СУЧАСНИХ МЕТОДИСТІВ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. *Статтю присвячено проблемі формування професійних умінь у майбутніх учителів початкової школи. Представлено погляди вітчизняних методистів щодо становлення вчителя як фахівця та його ролі в педагогічній діяльності. З'ясовано шляхи вдосконалення професійної діяльності майбутнього вчителя початкової школи. Акцентовано увагу на ролі сучасних підходів компетентнісного й особистісно зорієнтованого навчання в закладах вищої освіти. Розглянуто питання про спеціальні професійні вміння, які сприяють розв'язанню актуальних проблем навчання літератури.*

Ключові слова: *професійна компетентність; професійна майстерність; професійні вміння; компетентнісний підхід; особистісно зорієнтоване навчання; учитель початкової школи.*

Постановка проблеми. Сучасна методика навчання в початковій школі спрямована на формування культурної, інтелектуальної особистості, що забезпечується поєднанням навчання й виховання, визначається змістом предмета, методами, прийомами навчально-виховного процесу і покликана допомогти вчителю розкрити його основні морально-етичні та професійні якості як предметника, вихователя, так і людини, забезпечити його здатність застосовувати професійні знання й уміння у педагогічній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Учені-методисти Н. Й. Волошина, В. В. Голубков, Г. О. Гуковський, О. О. Ісаєва, Л. Ф. Мірошніченко, Є. А. Пасічник, А. Л. Ситченко, Б. І. Степанишин, Г. Л. Токмань та ін. значну увагу приділяють питанню становлення особистості вчителя та його ролі в педагогічній діяльності. Крім